

พระผู้ทรงวางรากฐานระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ¹

ดร. ภูมิ มูลศิลป์²

ภายหลังพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาพระราชสมภารเนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่ารัฐบาลและพวกพ้องใช้หลักการปกครองที่ไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคลและหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของพระองค์ ซึ่งพระองค์ไม่ทรงยินยอมที่จะให้ผู้ใดคณะใดใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของพระองค์ต่อไปได้ เมื่อพระองค์ทรงเห็นว่าความประสงค์ของพระองค์ที่จะให้ราษฎรมีสติหรือเสี่ยงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จและเมื่อพระองค์ทรงรู้สึกวามตหนทางที่พระองค์จะช่วยเหลือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว พระองค์จึงขอพระราชสมภารโดยสภาผู้แทนราษฎรได้อัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาเนนหมิดลเสด็จขึ้นครองราชย์ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ซึ่งพระองค์ได้เสด็จสวรรคตหลังจากพระชนมพรรษา 20 พรรษาไม่นานเท่าไร ในช่วงนั้นถือได้ว่าประเทศไทยอยู่ในหัวเลี้ยวหัวต่อทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เนื่องจากนับตั้งแต่การพระราชสมภารของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจนกระทั่งถึงพิธีพระบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววชิราลงกรณ์ปัจจุบันถือได้ว่าประเทศไทยไม่มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงวิญญูติครองราชย์อย่างเป็นทางการเป็นเวลาเกือบ 16 ปี³

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ขณะพระชนมายุได้ 19 พรรษา จนถึงวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 จึงโปรดให้ตั้งการพระบรมราชาภิเษกและทรงมีพระปฐมบรมราชโองการในการนั้นว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานที่จะทรงเป็นธรรมราชาตามคติดั้งเดิมที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งอยู่ในธรรมและทรงใช้ธรรมใน

¹ ดัดแปลงจากบทความ “พระราชกรณียกิจทางด้านกฎหมายในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” และ “พระราชกรณียกิจทางด้านปกครองในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” ของรศ. วุฒิชัย มูลศิลป์ ในหนังสือโลกประวัติศาสตร์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 4

² หัวหน้าหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรภาษาอังกฤษ) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

³ รศ. มรว. พุทธิสถาน ชุมพล, พระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ, (2549), หน้า 18.

การปกครอง ไม่ทรงใช้อำนาจตามอำเภอพระราชหฤทัย หรือ เพื่อประโยชน์ของพระองค์เอง หากแต่เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎร⁴ ซึ่งนับแต่เวลานั้นเป็นต้นมา พระองค์ได้ทรงแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงยึดมั่นในปฐมราชโองการอย่างมั่นคงโดยทรงมีพระราชกรณียกิจมากมายเพื่อประชาชน ของพระองค์ดังเช่นโครงการหลวง โครงการตามพระราชดำริ และโครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ด้วยฐานะพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญได้กำหนดฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไว้หลายประการ เช่น ทรงเป็นพระประมุขแห่งรัฐ ทรงเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงพระราชอำนาจในการตั้งคณะองคมนตรี ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหารผ่านคณะรัฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านศาล เป็นต้น⁵ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงประกอบพระราชภารกิจทั้งหลายตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้พระองค์ยังทรงวางพระองค์เป็นกลางโดยไม่ฝักใฝ่พรรคการเมืองหรือฝ่ายการเมืองใดอีกด้วย

เมื่อพิจารณาถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทางด้านนิติบัญญัติ ทรงมีพระราชดำริผ่านทางรัฐสภาในการตรากฎหมายที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมในบ้านเมือง ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสในวโรกาสต่าง ๆ เช่น

“...ภาระหน้าที่ของสมาชิกแห่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงและความเจริญของประเทศ จำเป็นที่จะต้องใช้สติปัญญา ความสามารถของท่านปฏิบัติโดยเต็มกำลัง ทั้งในการร่างรัฐธรรมนูญและการบัญญัติกฎหมาย การปรึกษาดทกลงกันในทางปัญหาใด ๆ ที่จะมีขึ้นในสภานี้ จะต้องกระทำไปอย่างมีเหตุผลและหลักการ ทั้งด้วยความสมานสามัคคีร่วมมือกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติและประชาชนอันเป็นเป้าหมายสูงสุด...” (พระราชดำรัสในพิธีเปิดประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520)

4 เฟิงซ้าง, หน้า 19.

5 รศ. วุฒิชัย มูลศิลป์, พระราชกรณียกิจทางด้านปกครองในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2543), หน้า 90.

“...บัดนี้ได้มีรัฐสภาขึ้นเป็นฝ่ายนิติบัญญัติโดยสมบูรณ์ตามบทรัฐธรรมนูญแล้ว ต่อไปจึงเป็นภาระและความรับผิดชอบโดยตรงของท่านทั้งหลาย ทั้งสมาชิกวุฒิสภา ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง เทียบตรง และสมบูรณ์ บริบูรณ์ เพื่อให้บังเกิดแต่เฉพาะสิ่งที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง และประชาชนโดยไม่ละเลยปล่อยปละให้เกิดความบกพร่องและความล่าช้าติดขัดขึ้นอย่างไรเหตุผล...ขอให้ตั้งใจใช้สติปัญญาความสามารถในการปฏิบัติภาระของตนโดยเต็มกำลัง ด้วยความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ เรื่องราวและปัญหาใด ๆ ที่เข้ามาสู่สภา ควรจะพิจารณาด้วยเหตุผลอันถูกต้องและด้วยความฉลาดรอบคอบ ให้สำเร็จลุล่วงไปโดยมิชักช้า งานของชาติจักได้ดำเนินรุดหน้าไปโดยสวัสดิ์ และบ้านเมืองของเราจักได้ดำรงมั่นคงอยู่ด้วยความสงบผาสุก...” (พระราชดำรัสในพิธีเปิดประชุมรัฐสภา วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2522)

ในการใช้อำนาจตุลาการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทแก่ผู้พิพากษาในฐานะที่เป็นผู้แทนพระองค์ในการพิจารณาคัดสินอรรถคดีต่าง ๆ ในโอกาสต่าง ๆ เช่น

“...การที่จะเป็นผู้พิพากษานั้น ไม่ใช่อาชีพโดยทั่ว ๆ ไป เพราะว่าเกี่ยวข้องกับความยุติธรรม และความยุติธรรมนี้ก็ย่อมจะทำให้ประเทศชาติมีชื่อเสียง มีความเรียบร้อย ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญอันเป็นความปรารถนาของส่วนรวม ทุกคนที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรือง...ถ้าส่วนรวมไม่มีความเรียบร้อย ไม่มีความยุติธรรมแล้ว แต่ละคนก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานเพื่อความเจริญในหน้าที่ของตนได้ ฉะนั้นก็ต้องมีผู้ที่จะช่วยกันรักษาความยุติธรรม และความเรียบร้อยในบ้านเมือง หน้าที่นี้ก็ได้แก่ผู้พิพากษา หน้าที่นี้จึงเป็นหน้าที่พิเศษ...ท่านจึงมีงานสองอย่าง งานที่จะตัดสินในโรงศาล งานผู้พิพากษาแท้ ๆ ถ้ามีคดีมากก็อาจจะมียานมาก ถ้ามีคดีน้อยก็อาจจะมียานน้อย งานอีกด้านหนึ่งก็คืองานการป้องกันอาชญากรรม หรือป้องกันความขัดแย้ง ป้องกันความเข้าใจผิด เพื่อป้องกันมิให้มีคดีมาก เท่ากับเป็นการป้องกันไม่ให้งานในโรงศาลมากเกินไปนัก... งานในด้านป้องกันจึงเป็นงานที่สำคัญมาก...” (พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะผู้พิพากษาประจำกระทรวง ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณ ก่อนเข้ารับหน้าที่ วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2522)

“...หน้าที่ที่สำคัญนี้จะต้องมีหลายอย่าง จะต้องมีความรู้วิชาการ จะต้องมีความตั้งใจที่เข้มแข็ง แข็งแรง และมีความซื่อสัตย์สุจริต ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษานี้ จะต้องประสบปัญหาหลายอย่าง จะต้องพยายามที่จะขบปัญหาเหล่านั้นด้วยความตั้งใจและด้วยความรู้ที่ถูกต้อง เพราะเป็นขั้นแรกปัญหาที่เกิดขึ้น เราจะต้องขบด้วยความรู้ในวิชาการ ถ้าปัญหานั้นเข้าไปในหลักของ

กฎหมายใด ก็จะต้องทำตามนั้นโดยเคร่งครัด ที่สำคัญคือตอนไหนที่จะต้องตีความกฎหมาย เพราะว่าการกฎหมายอาจเปิดโอกาสให้พิจารณาตามกฎหมาย ข้อนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะว่าดุลยพินิจนี้จะต้องอาศัยหลักกฎหมาย หลักวิชาส่วนหนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งจะต้องอาศัยหลักของความยุติธรรมซึ่งเรียนรู้อยาก จะต้องฝึกให้เห็นว่า อันไหนที่สมควร อันไหนไม่สมควร และข้อนี้ก็คือที่ได้เปล่งวาจาว่าจะปราศจากอคติ “อคติ” นั้น ตามหลัก ตามรากศัพท์คือสิ่งที่ไม่ควรจะทำ หรือสิ่งที่ไม่ควรจะไป “อ” แปลว่าไม่ “คติ” ก็หมายความว่าไป ไปในสิ่งที่ไม่ควรไป สิ่งที่ไม่ควรไปนั้นหมายความว่าสิ่งที่ไม่ควรทำ หรือไม่ควรตัดสินใจ ไม่ควรคิด เพราะว่าอคตินั้นมีรากมาจากความไม่ดี... ถ้าปราศจากอคติแล้วก็จะถูกต้องตามหลักวิชา หมายความว่าถูกต้องตามบทกฎหมายที่มีอยู่ และเป็นไปตามกฎ ของความยุติธรรม คือความดี ความถูกต้อง...” (พระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณ วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2536)

สำหรับการบริหาร พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสที่สะท้อนให้เห็นว่าพระองค์ทรงยึดถือระบอบประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัดดังตัวอย่างพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะรัฐมนตรีของรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการบริหารประเทศว่า

“วันนี้ท่านได้กล่าวคำปฏิญาณที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่า ต้องกล่าวก่อนเข้ารับหน้าที่ คำกล่าวนี้สำคัญมาก เพราะเป็นการยืนยันว่าแต่ละท่านจะปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

คราวนี้เป็นการตั้งรัฐบาลที่สำคัญอย่างยิ่ง ก็เพราะว่าเป็นรัฐบาลแรกตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญใหม่ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องก็ถือว่ารัฐธรรมนูญนี้เป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน ท่านจึงต้องเป็นรัฐบาลของประชาชน ถ้าทำดี ก็เป็นความเจริญของประชาชนและประเทศชาติ ถ้าผิดพลาดก็เป็นความผิดพลาดของประเทศชาติ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ถ้ามีความผิดพลาดใด ๆ ก็ถือว่าเป็นอันตรายต่อส่วนรวม เพราะว่าการตัดสินใจใด ๆ ที่ท่านได้ทำการปฏิบัติและการปกครองของท่านจะมีผลกว้างไกล

ฉะนั้น ขอให้ระลึกถึงคำปฏิญาณของท่าน เพื่อเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชนก็ควรจะเป็นของดี เพราะว่าประเทศชาติประกอบไปด้วยประชาชน ประกอบด้วยคนทั่วประเทศซึ่งมีความคิด มีความเป็นอยู่ต่างกัน แม้ถิ่นที่อยู่ของราษฎรก็แตกต่างกัน สถานะแตกต่างกัน ซึ่งจะยกตัวอย่างบางอย่างซึ่งจะเป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องเผชิญ คือ

ประชาชนที่อยู่ในประเทศ อยู่มานานแล้ว แต่ก็ไม่ได้เป็นคนไทย คือ เขาไม่ถือว่าเป็น

คนไทยแท้จริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้ก็เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่ามีคนที่อยู่ในเมืองไทย และก็มีค่าน้อยใจว่าไม่มีใครเอาใจใส่ ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป

นี่เป็นการยกตัวอย่าง จะไม่บอกรายละเอียดของกรณีนี้ แต่ว่าก็มีที่เกิดขึ้นอื่น ๆ อยู่ไม่น้อย ฉะนั้น แต่ละท่านก็มีหน้าที่ต่าง ๆ ที่ท่านได้รับ จึงมีหน้าที่สำคัญที่จะสอดส่องทุกอย่างในการงานของท่าน และตัดสินใจอย่างฉลาด อย่างแน่วแน่ และฉับพลัน การที่ท่านไปปรับหน้าที่นี้ ซึ่งหนักมาก ถ้าท่านดีก็จะทำให้ประเทศชาติก้าวหน้า และมีชื่อเสียงในฐานะที่ประชาชนก็ชื่นชม และประชาชนก็จะชื่นชมในตัวท่านแต่ละท่านว่า ตั้งอกตั้งใจจริง ๆ ที่จะทำด้วยความเฉลียวฉลาดด้วยความรู้หลักวิชา มีคุณธรรมสูง

ที่พูดมาทั้งหมดนี้ก็เพื่อที่จะขอร้องให้แต่ละท่านได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ ทั้งกาย ทั้งใจ ทั้งปัญญา ถ้าท่านทำได้ ท่านก็จะได้รับผลสำเร็จ และผลสำเร็จนี้เป็นความภูมิใจของแต่ละคน ความภูมิใจของแต่ละคนนี้จะทำให้ท่านยังทำงานได้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และถ้าท่านทำงานได้เข้มแข็ง ประชาชนทั่วราชอาณาจักรจะยินดีและจะชื่นชมในตัวท่าน และจะมีความสบายใจทั่วทุกคน ตั้งแต่ภาคเหนือสุด ภาคใต้ ภาคตะวันออก ตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันตกทั่วทุกแห่งจะมีแต่ความชื่นชม และเราก็จะมีความภูมิใจได้ทีบอกว่าเรามีประเทศ เรามีความมั่นคงของบ้านเมือง

ดังนั้นก็ขอให้ท่านสามารถที่จะปฏิบัติตามคำปฏิญาณและความตั้งใจ แม้จะไม่ได้เปลี่ยนแปลงขึ้นมาก็ควรอยู่ในใจของท่านว่าตั้งใจทำงานด้วยความสามารถเต็มที่ มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์สุจริต และจะได้ผลผลิตที่ได้ผลสำเร็จ ขอให้ทุกท่านมีกำลังทั้งกาย ทั้งใจ ทั้งปัญญา พร้อมทั้งจะปฏิบัติงานของท่านด้วยความฉลาด ด้วยความแข็งแรง ด้วยความอดทน หะ ขอให้ได้รับผลสำเร็จร่วมเป็นความสุขของแต่ละท่าน และจะเป็นความสุขของประเทศโดยรวม"

เป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่ากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญโดยทั่วไปนั้นจะ "ทรงปกเกล้าฯ แต่มิได้ปกครอง"⁶ ซึ่งหมายความว่ากษัตริย์ในระบอบดังกล่าวทรงอยู่เหนือการเมืองโดยจะทรงใช้อำนาจอธิปไตย บริหาร และตุลาการตามคำกราบบังคมทูลของผู้รับผิดชอบและรับสนองพระบรมราชโองการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่นับจากอดีตที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงยึดถือระบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเป็นปฐม

6 รศ. มรว. พุทธิสถาน ชุมพล. อ้างแล้ว. หน้า 18.

โดยถึงแม้ว่าพระองค์จะทรงมีพระราชอำนาจจำกัดตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งทำให้ไม่ทรงมีพระราชอำนาจเป็นของพระองค์เองเพื่อใช้ตามพระราชหฤทัย แต่ก็ทรงมี “พระราชสิทธิ” 3 ประการคือ สิทธิที่จะทรงรับปรึกษาหารือ สิทธิที่จะพระราชทานกำลังใจ และสิทธิที่จะทรงตักเตือน⁷ ดังจะเห็นได้จากภาวะการณ์ในบ้านเมืองที่ผ่านมาในรอบ 30 กว่าปีที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเข้ามาแก้ไขวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปดังเช่น

วิกฤตการณ์เดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 หรือวันมหาวิปโยคซึ่งเกิดขึ้นจากการชุมนุมเรียกร้องรัฐธรรมนูญของประชาชนนับแสนนำโดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยที่บริเวณถนนราชดำเนิน ซึ่งต่อมาฝ่ายรัฐบาลได้ใช้กำลังเข้าปราบปรามจนทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ผู้ชนจึงเกิดความโกรธแค้นและกลายเป็นการจลาจล ต่อมาในภายหลังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสทางโทรทัศน์ในตอนค่ำของวันที่ 14 ตุลาคม ว่า “ขอให้ทุกฝ่าย ทุกคน จงระงับเหตุแห่งความรุนแรงด้วยการตั้งสติยับยั้ง เพื่อให้ชาติบ้านเมืองอยู่ในสภาพปกติ” อีกทั้งทรงแนะนำให้ผู้นำทางการเมืองในขณะนั้นเดินทางออกนอกประเทศ และทรงแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติเพื่อเลือกตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติในการร่างรัฐธรรมนูญ วิกฤตการณ์ที่ร้ายแรงจึงจบลงในทันที ครั้นเมื่อร่างรัฐธรรมนูญนั้นถวายพระราชอำนาจโดยอ้อมให้ทรงแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยคำกราบบังคมทูลของประธานองคมนตรีก็ได้ทรงเห็นชอบด้วย เนื่องจากทรงเห็นว่าขัดต่อหลักการในระบอบรัฐธรรมนูญที่ว่าพระมหากษัตริย์พึงทรงอยู่เหนือการเมือง

วิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 หรือพฤษภาทมิฬอันสืบเนื่องมากจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ซึ่งมีนายทหารจำนวนหนึ่งเป็นแกนนำ ต่อมามีการเลือกตั้ง แกนนำคนหนึ่งของคณะรสช. คือพลเอก สุจินดา คราประยูรได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีทั้ง ๆ ที่เคยให้คำมั่นว่า จะไม่เป็นนายกรัฐมนตรีจึงทำให้เกิดการชุมนุมประท้วงโดยมีพลตรี จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมเป็นแกนนำ ซึ่งการชุมนุมดังกล่าวได้ยืดเยื้อเป็นเวลากว่า 10 วัน และขยายจากสนามหลวงมายังถนนราชดำเนิน ทำให้เกิดการเผชิญหน้ากับกำลังทหาร และมีการใช้อาวุธเข้าปราบปรามจนมีทั้งผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ ในส่วนผู้ประท้วงก็ได้เผาทำลายสถานที่ราชการหลายแห่ง เหตุการณ์จึงได้ขยายตัวออกไปใหญ่โต จนกระทั่งในคืนวันที่ 20 พฤษภาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งให้พลเอก สุจินดา

7 เพ็งช้าง. หน้า18.

คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าและทรมีพระราชดำรัสกับบุคคลทั้งสองว่า

“...ถ้าหากว่า เสนิญหน้ากันแบบนี้ต่อไป เมืองไทยมีแต่ล่มจมลงไป แล้วก็ทำให้ประเทศไทยที่เราสร้างเสริมขึ้นมาอย่างดีเป็นเวลานาน จะกลายเป็นประเทศที่ไม่มีมีความหมาย หรือมีความหมายในทางลบอย่างมาก...ฉะนั้นจะต้องช่วยกันแก้ไข...”

“...ฉะนั้น ก็ขอให้ท่านโดยเฉพาะสองท่าน พลเอก สุจินดา และ พลตรี จำลอง ช่วยกันคิด คือ หันหน้าเข้าหากัน ไม่ใช่เสนิญหน้ากัน เพราะว่าเป็นประเทศของเรา ไม่ใช่ประเทศของหนึ่งคนสองคน เป็นประเทศของทุกคน ต้องเข้าหากัน ไม่เสนิญหน้ากันแก้ปัญหา เพราะว่าอันตรายมีอยู่เวลาคนเราเกิดบ้าเลือด ปฏิบัติการรุนแรงต่อกัน มันลืมหืมตัว ลงท้ายก็ไม่ว่าดีกันเพราะอะไร แล้วก็แก้ปัญหอะไร เพียงแต่ว่าจะต้องเอาชนะ แล้วก็ใครจะชนะ ไม่มีทางชนะ อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เสนิญหน้าก็แพ้ แล้วก็ที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ประชาชนจะเป็นประชาชนทั้งประเทศ ไม่ใช่ประชาชนเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ถ้าสมมติว่ากรุงเทพมหานครเสียหาย ประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วก็จะมีประโยชน์อะไร ที่จะทะนงตัวว่าชนะ เวลาอยู่บนกองสิ่งปรักหักพัง ฉะนั้นจึงขอให้ท่านทั้งสองเข้ามา คือไม่เสนิญหน้าแต่ต้องหันหน้าเข้าหากัน ...ปรึกษากันว่าจะทำอะไรสำหรับให้ประเทศไทยได้มีการสร้างพัฒนาขึ้นมาได้ กลับมาคืนได้โดยดี อันนี้เป็นเหตุผลที่เรียกท่านทั้งสองมา และก็เชื่อว่าทั้งสองท่านก็เข้าใจว่าจะเป็นผู้ที่ได้สร้างประเทศจากสิ่งที่ปรักหักพัง แล้วก็จะได้ผลในส่วนตัวมาก ว่าได้ทำดี แก้ไขอย่างไร ก็แล้วแต่ที่จะปรึกษากัน...”

ซึ่งในการปรึกษารื้อกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอให้ “ปรึกษารื้อกันด้วยความปรองดอง ด้วยความรักชาติ เพื่อสร้างสรรค์ประเทศให้เข้าสู่ทางของความวัฒนา ขอฝากให้ช่วยกันสร้างชาติ” โดยสุดท้าย พลเอก สุจินดา คราประยูร ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี วิกฤตการณ์จึงยุติลง

นอกเหนือจากวิกฤตการณ์ที่ผ่านมานั้น ในปี พ.ศ. 2549 อันเป็นปีแห่งการฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ได้เกิดการชุมนุมเรียกร้องให้ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ลาออกจากตำแหน่งโดยมีการถวายฎีกาขอนายกรัฐมนตรีพระราชทาน อย่างไรก็ตามนายกรัฐมนตรีมิได้ลาออกจากตำแหน่งแต่เลือกที่จะยุบสภาแทนโดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 37 วัน ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่หลาย ๆ ฝ่าย รวมทั้งฝ่ายค้านเดิมที่ปฏิเสธการลงสมัครรับเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน ดังนั้น จึงเกิดปัญหาในเรื่องจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและยังเกิดคำถามตามมาว่าคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้ปฏิบัติการจัดการเลือกตั้งโดยถูกต้องหรือไม่

เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นอีกครั้งหนึ่งที่ได้แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาญาณในการวางพระองค์ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญโดยแสดงผ่านพระราชดำรัสของพระองค์ที่มีต่อคณะตุลาการศาลปกครองสูงสุด ในโอกาสที่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดเข้าเฝ้าเพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ เมื่อวันที่ 25 เมษายน ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล โดยมีความตอนหนึ่งว่า

“ในเวลานี้ ถ้าจะให้พูด ศาลเองก็มีสิทธิที่จะพูดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการเลือกตั้งของผู้ที่ได้คะแนน ได้แต่ไม่ถึง 20 เปอร์เซ็นต์ แล้วเขาก็เลือกตั้งคนเดียว ซึ่งมีความสำคัญ คือว่าถ้าไม่ถึง 20 เปอร์เซ็นต์ แล้วก็มีคนเดียว ในที่สุดการเลือกตั้งไม่ครบ

ไม่ทราบว่าจะเกี่ยวข้องกับท่านหรือเปล่า แต่ความจริงน่าจะเกี่ยวข้องเหมือนกัน เพราะว่าถ้าไม่มีจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งพอ ก็กลายเป็นทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยดำเนินการไม่ได้ แล้วถ้าดำเนินการไม่ได้ ที่ท่านปฏิญาณไว้เมื่อกี้นี้ก็เป็นหมัน ที่บอกว่าจะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้การปกครองแบบประชาธิปไตยต้องดำเนินการไปได้ ท่านก็เลยทำงานไม่ได้ ถ้าท่านทำงานไม่ได้ ท่านก็อาจจะต้องลาออก แต่ไม่ได้มีการแก้ปัญหา ฉะนั้นต้องหาทางแก้ไขให้ได้

เขาก็จะบอกว่าต้องไปถามศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญก็บอกว่าไม่ใช่เรื่องศาลรัฐธรรมนูญก็บอกว่าเป็นการร่างรัฐธรรมนูญ ร่างเสร็จแล้วก็ไม่เกี่ยวข้อง ก็เลยขอร้องท่านอย่าไปทอดทิ้งการปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบที่จะทำให้บ้านเมืองดำเนินการไปได้

แล้วก็อีกข้อหนึ่งคือการที่บอกว่าจะมีการยุบสภา และต้องเลือกตั้งภายใน 30 วัน ถูกต้องหรือไม่... ไม่พูดถึง ไม่พูดเลย ถ้าไม่ถูกก็จะต้องแก้ไข แล้วก็อาจจะให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะหรือไม่ ซึ่งท่านจะมีสิทธิที่จะบอกว่า อะไรที่ควรหรือไม่ควร ไม่ได้บอกว่ารัฐบาลไม่ดี แต่ว่าเท่าที่ฟังดูมันเป็นไปไม่ได้ในการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย เลือกตั้งขึ้นพรรคเดียวคนเดียว ไม่ใช่ทั่วไปมีคนที่เหมาะสมเลือกตั้งคนเดียว มันเป็นไปไม่ได้ มันไม่ใช่เรื่องประชาธิปไตย

เมื่อไม่เป็นประชาธิปไตย ท่านก็ควรคิดว่า ต้องดูว่าเกี่ยวข้องกับศาลปกครองหรือไม่ ขอฝากอย่างดีที่สุดถ้าท่านจะทำได้ ท่านลาออกท่านเอง ไม่ใช่รัฐบาลลาออก ท่านเองต้องลาออกทำไม่ได้ รับหน้าที่ไม่ได้ ตะกี้ที่ปฏิญาณ ไปดูดี ๆ จะเป็นการไม่ได้ทำตามปฏิญาณ”

“ฉะนั้นก็ขอให้ท่านไปศึกษาว่าเกี่ยวข้องหรือไม่ ท่านเกี่ยวข้องหรือไม่ แต่ถ้าท่านไม่เกี่ยวข้อง ท่านลาออกดีกว่า ท่านเป็นผู้ที่ได้รับหน้าที่ ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ เป็นผู้ที่ต้องทำให้บ้านเมืองดำเนินได้ หรือมิฉะนั้นต้องไปปรึกษากับผู้พิพากษาที่จะเข้ามา คือผู้พิพากษาศาลฎีกา ท่านก็เกี่ยวข้องเหมือนกัน ก็ปรึกษากัน ก็เป็นจำนวนหลายคนที่มีความรู้ ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ที่มีหน้าที่ที่จะทำให้บ้านเมืองมีชื่อมีแป

ฉะนั้นขอฝาก ไม่อย่างนั้นยุ่ง เพราะถ้าไม่มีสภาผู้แทนราษฎร ก็ไม่มีทางจะปกครองแบบประชาธิปไตย ของเรามีศาลหลายชนิดมากมาย แล้วมีสภาหลายแบบ และทุกแบบจะต้องเข้ากัน ประองคองกัน และคิดทางที่จะแก้ไขได้

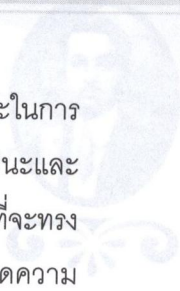
ที่พูดอย่างนี้ค่อนข้างจะประหลาดหน่อย ที่ขอร้องอย่างนี้ ก็เพราะไม่อย่างนั้นเดียวเขากับบอกว่าต้องมาตรา 7 มาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งขอยืนยันว่ามาตรา 7 ไม่ได้หมายถึงให้มอบให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจที่จะทำอะไรตามชอบใจ ไม่ใช่ มาตรา 7 นั้นพูดถึงการปกครองแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ได้บอกว่าให้พระมหากษัตริย์ตัดสินใจได้ ทำได้ทุกอย่าง ถ้าทำเขาก็จะว่าพระมหากษัตริย์ทำเกินหน้าที่ ซึ่งจริง ๆ ไม่เคยทำเกินหน้าที่ ถ้าทำเกินหน้าที่ก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย ก็อ้างถึงก่อนนี้ เมื่อรัฐบาลของอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ตอนนั้นไม่มีการทำเกินอำนาจของพระมหากษัตริย์ ตอนนั้นมีสภา ก็มีประธานสภา รองประธานสภา มีอยู่ ทำหน้าที่แล้วก็มีนายกฯ ที่สนองพระบรมราชโองการได้ตามรัฐธรรมนูญ

นายกฯ พระราชทานหมายความว่าตั้งนายกฯ โดยไม่มีกฎเกณฑ์อะไรเลย ตอนนั้นมีกฎเกณฑ์ อาจารย์สัญญา ได้รับตั้งเป็นนายกฯ เป็นนายกฯ ที่มีคนรับสนองพระบรมราชโองการคือรองประธานสภานิติบัญญัติ ดังนั้นไปทบทวนประวัติศาสตร์มาใหม่ ท่านก็เป็นผู้ใหญ่ ท่านก็ว่ามีกฎเกณฑ์ที่รองรับแล้วทำงานอื่น ๆ ก็มี แม้จะที่เรียกว่าที่สภาสนามม้า เขาหัวเราะกัน สภาสนามม้าแต่ไม่ได้ผิดกฎหมาย เพราะท่านายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนอง นายกรัฐมนตรี นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับสนองพระบรมราชโองการ ก็สบายใจว่าทำอะไรแบบถูกต้องตามครรลองของรัฐธรรมนูญ

แต่ครั้งนี้จะให้ทำอะไรผิด ใครเป็นคนบอกก็ไม่ทราบนะ แต่ว่าเขาจะให้ทำ **ฉะนั้นขอให้ช่วยปฏิบัติอะไร คิดอะไร ไม่ให้ผิดกฎเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ จะทำให้บ้านเมืองผ่านพ้นสิ่งที่เป็นอุปสรรคและมีความเจริญรุ่งเรืองได้⁸**

ทั้งหมดนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดมั่นในพระปฐมบรมราชโองการ ทรง “ครองแผ่นดินโดยธรรม” ในฐานะที่ทรงดำรงพระองค์เป็นธรรมราชา ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ทรงใช้อำนาจตามอำเภอใจ พระราชหฤทัยแต่ทรงเคารพกฎเกณฑ์แห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งในขณะทีเสด็จขึ้นครองราชย์ในระยะเวลา 60 ปีล่วงมานั้น สถานการณ์การเมืองภายในประเทศมีแต่การแก่งแย่งอำนาจ อันส่งผลให้ระบอบ

⁸ จาก www.thairath.co.th. เข้าชมครั้งสุดท้าย 4 ก.ค. 2549.

รัฐธรรมนูญไม่มีความมั่นคง แต่ด้วยพระขันติธรรม พระราชจริยวัตร และพระวิริยะอุตสาหะในการดำเนินพระราชกรณียกิจต่อประชาชนของพระองค์ ส่งผลต่อวิวัฒนาการในการสร้างสถานะและบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งก่อให้เกิดพระราชสิทธิที่จะทรงรับปรึกษาหารือ สิทธิที่จะพระราชทานกำลังใจ และสิทธิที่จะทรงตักเตือนโดยมิก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสถาบันกษัตริย์อันอาจจะส่งผลเสียแก่ประเทศชาติ

และ “เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” โดยพระองค์ได้เสด็จเยี่ยมประชาชนของพระองค์แม้จะอยู่ในถิ่นทุรกันดารเพื่อให้ประชาชนได้เข้าเฝ้า ทำให้พระองค์ทราบถึงความเดือดร้อนของราษฎรของพระองค์และได้ทรงห่มเทพระปัญญาในการแก้ไข บรรเทาปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น การสาธารณสุข การศึกษา และอาชีพการงาน

ทั้งหลายเหล่านี้เป็นการสร้างแบบอย่างของบทบาทพระมหากษัตริย์ไทยภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ 60 ปี อันทำให้พระองค์ทรงได้รับการชื่นชมและยกย่องจากนานาประเทศและถือเป็นแบบอย่างของราชวงศ์อื่น ๆ ... ขอทวงพระเจริญ